

ALLAH-U TEÀLÂ DUA EDENİ BOŞ ÇEVİRMEZ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Allah gününüzü hayır eylesin...

Araplar:

أَسْعَدَ اللَّهُ صَبَاحَكُمْ

(*Es'ada'llâhu sabâhaküm!*) diyorlar; “Allah mutlu eylesin sabahlarınızı” ve iki cihan saadetine cümlelerinizi nâil eylesin...

Cumanın güzel nimetlerinden, Allah'ın sevgili kullarına bahşettiği ikramlarından, sizleri de istifade edenlerden eylesin...

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

a. Allah-u Teâlâ'nın Merhameti

Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri, Enes RA'dan rivayet edilmiş olan bir hadis-i şerifinde buyuruyorlar ki:¹

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رَحِيمٌ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي مِنْ
عَبْدِهِ أَنْ يَرْفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ ثُمَّ لَا يَضَعُ فِيهِمَا خَيْرًا
(ك. عن أنس)

RE. 87/13 (*Inna'llàhe azze ve celle rahîmün hayyün² kerîmün yestahyî min abdihî en yerfaa*

¹ Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.675, no:1832; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. *Kenzü'l- Ummâl*, c.II, s.63, no:3124.

Lafız farkıyla: Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.468, no:1488; Tirmizî, *Sünen*, c.V, 6, no:3556; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1271, no:3865; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.160, no:876; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.675, no:1831; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.X, s.443, no:19648; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.211, no:2965; *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.165, no:1111; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.138, no:337; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.235, no:1311; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LVIII, s.465, no:7486; Selmân-i Fârisî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.423, no:13557, Abdullah ibn-i Ömer RA'dan;

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.31, no:4591; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.III, s.391, no:1867, Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.142, no:4108; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.II, s.251, no:3250; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.IV, s.61, no:912; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.64, no:3128, 3166, 3167, 3266-3268; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.IX, s.16, no:7811-7814.

² Hocamızın bu sohbeti yaparken takip ettiği, *Râmûzü'l-Ehâdîs*'in Abdül'aziz Bekkine (Rh.A) adına hazırlanan tercümeli baskısında, dizgi hatası olarak bir ye ile (*hayyün*) yazılmış olduğu için, Hocamız böyle okuyorlar. *Râmûzü'l-Ehâdîs*'in tashihli baskılarında iki ye ile (*hayyyün*) yazıyor. Nitekim,

01. 2001 cuma sohbetinde, aynı hadisi okurken, (*hayyyün*) olarak okuyup, “Cenâb-ı Hak hayâ sahibidir, hayâ eder, utanır.” diye izah ediyorlar.

ileyhi yedeyhi sümme lâ yedau fîhimâ hayrâ.)
Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Müjdeliyor Peygamber SAS Efendimiz biz ümmetini, buyuruyor ki:

“Aziz ve Celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri Rahîm'dir, Hay'dır, Kerim'dir.” Üç tane sıfatın belirtiyor Rabbimizin. Aziz ve celil olan Allah-u Teâlâ Hazretleri, Rabbimiz, Rahim'dir, Hay'dır, Kerim'dir. Bunları biraz izah edelim, ederiz. Ama önce cümleyi şöyle bir sonuna kadar tamamlayalım:

(Yestahyî min abdihi) “Kulundan utanır Allah-u Teâlâ Hazretleri... Niçin?.. *(En yerfaa ileyhi yedeyhi)* Kulu iki elini dua etmek için Rabbine kaldırmış, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nden dileklerini diliyor, dua ediyor, bir şeyler istiyor, ellerini o kaldırmış; *(sümme lâ yedau fîhimâ hayra)* Allah da onun o açtığı avuçlarına muradlarını vermemek, bir hayır koymamak sûretiyle boş döndürmekten hayâ eder. Yâni, kul elini açtı mı, onun ellerine Allah bir hayır koymadan, hayırla doldurmadan onu döndürmez, boş döndürmekten hayâ eder.” buyuruyor Peygamber SAS Efendimiz.

(Inna'llâhe) “Hiç şüphe yok ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri...” diye başlıyor. *Inne'*ye edât-ı tahkik derler; muhakkak bu iş böyledir diye, mânâyı kuvvetlendirmek için kullanılır.

Azze ve celle, iki mâzi sîgasıdır Arapça'da. Mâzi sîgaları, sıfat olarak tavsif etmek için de kullanılır. *Azze*, aziz oldu; *celle*, celil oldu

demek. Aziz olmak ne demek?.. Aziz olmak, yâni izzet sahibi olmak, mutlaka bir şeye üstün gelmek, ondan daha üst olmak mânâsına geliyor. Buradan da, bir şey çok kıymetli olduğu zaman, çok nâdir olduğu zaman, (*azze'l-metâu*) derler, “Metâ’ çok aziz oldu; yâni bütün öteki emsale fâik oldu, üstün geldi, gâlip geldi demek.

وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ

(يوسف ٢١)

(*Va'llâhu gâlibün alâ emrihî*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri mutlaka her şeye kâdirdir, her şeye gâliptir, ne dilerse onu yapar, kimse onu dileğinin karşısında duramaz.” (Yusuf, 12/21) Çünkü, yarattıkları mahlûkâtıdır. Allah-u Teâlâ Hazretleri de kudret-i külliyye sahibidir. Acizlik, aciz sıfatı, aciz olmak sıfatı onun için bahis konusu değildir, her şeye gücü yeter ve her şeyi istediği, dilediği şekilde yapar.

Celle de yüce oldu, büyük oldu mânâsına. Ama bu mazî sigasıyla değil de sıfat olarak tercüme edilir: Aziz ve celil olan Allah-u Teâlâ Hazretleri...

Birinci sıfatı: *Rahîm*... Bu sıfat tabii sıfat-ı müşebbehedir. Bir de mübalağa-yı ism-i fâil veya mef’ul derler. Mübâlağa mânâsı ifade eden bir sîgadır Arapça’da. Yâni, “Allah-u Teâlâ Hazretleri çok merhametlidir.” demek. Merhametlidir diye tercüme etsek az gelir. Çok merhametlidir, son derece merhametlidir Allah-u Teâlâ Hazretleri.

Merhamet de tabii, Arapça bir kelime, aynı kökten bir kelime. Bir kelimeyi anlatırken kendisiyle anlatmak doğru değil ama, biz merhameti çok iyi anladığımız için, iyice tanıdığımız için öyle anlatıyoruz. Aslında merhamet ne demek?.. Acımak demek. Yâni bir insanın, başka bir insanın hâline nazar edip ona acıması... Tabii biz insanlar arasında da bunu kullanıyoruz.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin de kullarına nazar edip acıması. Kullarına bakıyor, hallerine, acıyor onlara. Yâni zaaflarına, yoksulluklarına, ihtiyaçlarına, fakr u zarûretlerine acıyor.

Merhamet acımak mânâsına geliyor. *Terahhum* etmek, severek onun o zavallı hâline acımak mânâsına geliyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin bir sıfatı rahimliğidir, *Erhamü'r-râhimîn*'dir.

Kur'an-ı Kerim'de, hadis-i şeriflerde kullanılan aynı kökten bir başka sîga da *Erhamü'r-râhimîn*'dir. Yâni Allah-u Teâlâ Hazretleri bu acıma vasfını, acıma duygusunu kullarına da vermiştir. Bizde de acıma duygusu var... Bir kediye acırız, bir küçük kuşa acırız. Kış gününde gelmiş, karların üstünde camın önünde duruyor diye görünce, dayanamayız, şiirler yazarız, zavallı kuş aç kalmış da, donmuş da, üşümüş de, camın önüne gelmiş deriz. Karıncaya acırız, böceğe acırız, kuzulara, kuşlara acırız... Yâni, her şeye acırız.

Çocuklarda çok tatlı bir duygudur bu. Onlar da acırlar böyle etrafındaki şeylere... Bu duyguyu öğretmek lâzım! Çocuklarımıza

acıma duygusunu öğretmeliyiz. Böyle bir şeyi sevip acımaya alışmalı, gaddar olmamalı, merhametsiz, acımasız olmamalı!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri kullarına da vermiştir bu acıma duygu-sunu. Derece derecedir acıma duygusu yaratıklarında. Ve Allah-u Teâlâ Hazretleri Erhamü'r-râhimîn'dir. Yâni acıyanların, acıma duygusuna sahip, bizim etrafımızda gördüğümüz, tanıdığımız, bildiğimiz, sevdiğimiz tanıdıkların, dostların, merhametli insanların hepsini tanıyoruz. İşte onlarda hoşumuza gidiyor bu merhametlilik. Merhametlilerin en merhametlisidir Allah-u Teâlâ Hazretleri. Bir sıfatı bu, bu hadis-i şerifte ifade edilen.

b.Allah-u Teâlâ Hayat Sahibidir

İkinci sıfatı: *Hayyün*... Allah-u Teâlâ Hazretleri kör bir kuvvet değildir. Hani elektrik var. İki teli yan yana yaklaştırdığınız zaman, işte bir kuvvet bu elektrik... O elektrik motorunu döndürüyor vs. filân ama, bu kör bir kuvvet. Yâni şuuru yok ve biz onu bir takım şekillere bağlı olarak kullandığımız zaman, ondan istifade ediyoruz. Yâni atlardan, develerden, diğer mahlûklardan istifade ettiğimiz gibi, o kuvvetten de istifade ediyoruz. Yâni kendisinin özel bir arzusu, duygusu yok. Bizim arzumıza verilmiş, bizim kullanmamıza verilmiş bir kuvvet... Kör kuvvet dediğimiz, yâni kendisinin bir iradesi, arzusu yok. Böyle nasıl kullanırsan öyle kullanıyorsun. Su kuvveti, elektrik enerjisi... Enerji diyoruz, kuvvet diyoruz. Var böyle çeşitli kuvvetler ama,

Allah-u Teâlâ Hazretleri hayat sahibidir, irade sahibidir.

Hani bazı ilim adamlarının veyahut zamanımızdaki bazı münevverlerin düşündüğü gibi, tabiat ne annedir, ne babadır. Tabiat da bizim gibi, Allah'ın bir yaratığıdır. Biz tabiatın içinde en güzel yaratığız. Eşref-i mahlûkâtız. Tabiat da bir yaratıktır. Tabiat, ana filân değildir. Allah'ın yarattığı varlıkların meydana getirdiği bir topluluktur. Sizin ve bizim dışımızda birçok mahlûkat var. Çevre, işte bunlardan oluşur. Canlılar var, cansızlar var, hayvanlar var... Bunlara tabiat diyoruz.

Bazıları, “İşte bu tabiat ana” diyorlar, “Tabiat böyle yaptı” diyorlar. Tabiat da kör bir kuvvet... Yaratık olduğu için o, doğrudan doğruya bir şeyi yok. O da Allah tarafından kullanılıyor. Allah tarafından kendisine verilen vazifeyi yapıyor. Ağaçlar, rüzgârlar, sular, yer, gök, ay, güneş... hepsi Allah'ın emrinde ve bizim hizmetimizde. Allah bizim hizmetimize vermiş.

Şeyh Sâdi'nin güzel şiirleri vardır *Gülistan*'ında, hoşuma gider

Kitâb-ı Gülistan. Orada diyor ki:

“—Bütün bulut, yağmur, ay, güneş, yer, gök... hepsi senin emrinde çalışmaktadır, sen yaşayasın diye, senin gıdaların hâsıl olsun diye hepsi harıl harıl etrafında çalışmaktadır.” Allah çalıştırıyor yâni... “Tâ ki sen yaşayasın diye, yiyip içesin diye onların hepsi emirlere itaat ediyorlar da, onların senin için çalıştığını görüp de sen insafa

gelmez misin?.. Sen, bu kadar mahlûkatı senin hizmetine veren, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni nasıl ve nice âsi olursun?.. Bunlar hep itaat ediyorlar, sen nasıl âsi olursun, bu kadar ikrama mazhar bir mahlûk olarak?..” diye bildiriyor bu husustaki kanaatini, çok güzel bir şiirle...

Allah-u Teâlâ Hazretleri hayat sahibidir. Bizim o tabiat dediğimiz zaman anladığımız, fizik kimya okuyan, ortaokul, lise, üniversite okuyan insanların düşündüğü gibi değildir bu iş... Allah-u Teâlâ Hazretleri yaratan, her şeyi bilerek yapıyor.

Küçükten beri okuduğum çok güzel bir kitap vardır, Ord. Prof. Akil Muhtar Özden³ diye bir tıp alimimiz yazmış. Tabii eski bir alim... Ben de tabii, biraz yaşlanmış gibi sayıyorum

³ Akil Muhtar ÖZDEN (1877-1949): Doktor, bilim adamı. Yüksek öğrenimine Tıbbiye Mektebi'nde başladı; 1896'da İsviçre'ye gitti, öğrenimini, orada tamamladı (1902). Bir süre Paris'te Pasteur Enstitüsü'nün derslerini izledi (1903). Cenevre'de Profesör Bard'ın asistanlığını yaptı (1903); Profesör Major'un polikliniğine önce asistan (1904), sonra doçent oldu (1906). Anestezik maddelerin etkilerini ortaya koyan bir yöntemle morfin ve türevlerinin anestezik özelliklerini ve etkilerini belirlemeyi başardı.

Meşrutiyet'in ilanından sonra (1908) İstanbul'a çağrıldı ve Tıp Fakültesi Tedavi Kliniği'nde farmokoloji profesörlüğüne atandı. 1944'te ordinaryüs profesör oldu. Özden'in, Kızılay'ın ve Türk Ocakları'nın kurulup gelişmesine önemli katkıları olmuştur. Günümüzde farmokoloji laboratuvarında okunan klasik kitabını yayımlamıştır.

Ölümünden sonra, 1982'de son 60 yılın en değerli 5 doktorundan biri olarak ödüle layık görülen Özden'in başlıca eserleri: *Tıp Müfredatı ve Tedavi Dersleri* (1935-1946, 6 kez basılmış, 1000 sayfalık *Farmakodinam* yapıt), *Hava Kimya Muharebelerine Karşı İlk Yardım ve Tedavi* (1938), *İlim Bakımından Ahlâk* (1942)

kendimi. Çocukluğumda okuduğuma göre, yâni bundan elli-altmış yıl önce yazılmış bir kitap bu, *İlim Bakımından Ahlâk* diye. Orada bir tıp mütehassısı olarak, insanların ahlâkının daha ilkel yaratıklar olan öteki mahlûklarda, karıncalarda, arılarda, diğer canlılarda da eserlerinin olduğunu, yâni onların da bir takım ahlâkî sıfatlara sahip olduğunu söylüyor bu kitabında... Ve insanlarda bu ahlâkın daha ileriye doğru mükemmelleşmiş hâlinin tezâhür ettiğini söylüyor da, diyor ki:

“—Çevremizi incelediğimiz zaman, bizim çevremizdeki bütün mahlûkları belli bir amaca sevk eden yüce bir kudret, bir zîşuur, yâni şuur sahibi, irade sahibi, ne yaptığını bilerek yapan ve bilerek bir noktaya doğru muntazam bir şekilde sevk eden bir yüce kudret sahibi var.” diyor.

Hoşuma gider tabii. İlim adamının imanı takviye edecek bir sonucu bulması sevindirici, güzel bir şey. Hani bazıları da münkir oluyorlar, zavallılar. İnkâr ediyorlar. İşte kör tabiatı, taşı, ağacı ve sâireyi yanlış olarak tanıyorlar.

Tabii burada sevgili dinleyiciler, bir noktayı daha söylemek istiyorum. Bunu bütün münevverlere söyleyin, etrafınızdaki insanlara söyleyin:

Avrupa'daki bir dinsiz insan ile bizdeki bir dinsiz arasında, veya diyelim ki komünist bir ülkedeki, tamamen böyle Allah'ın karşısına mütemerrid olarak çıkmış, yumruğunu sıkmış ve Allah'ı inkâr eden bir münkir, kâfir, inkârcı, inançsız arasında fark vardır.

Avrupalının inançsızlığı, kendi mıntıkasında mevcut olan inançların, yâni biz inançlıyız diyen insanların, daha açık bir ifadeyle hristiyanlığın ve kilisenin, onun çevresindeki uygulamasına itirazıdır. Yâni bunlar tabii haça tapıyorlar.

İlim adamı bunu sinesine sindiremiyor, kabul edemiyor, “Nasıl olur bu böyle?” diye itiraz ediyor. Tabii o zaman dinî duyguları zayıflıyor. Veyahut olmadık inançlar, “Bunlar şöyledir, böyledir” diyorlar; isyan ediyor. Galile⁴ isyan etmiş, “Olmaz böyle şey!” demiş. Daha başka alimler kabul edememişler.

Yâni Avrupalının inkârı, kendi çevresindeki yanlış inançlara karşı çıkış olduğu için, bunu böyle tamamen kıpkızıl, kapkara, inatçı bir inkâr olarak görmemek lâzım!

Onlardan, ilim adamı olarak etrafına baktığı zaman, böyle çok güzel hakikatleri yakalamış olanlar da var. “*Esrarlı Kâinat*”⁵ diye, kâinatın esrarlı çalışmasına dikkat çekenler var.

⁴ Galile (1564-1642): İtalyan fizikçi, matematikçi, gökbilimci ve filozof. Kendisinden önce Kopernik’in öne sürdüğü güneş merkezli evren kuramını benimsemiş ve bu nedenle Vatikan kilisesi tarafından iki defa yargılanmıştır. Kilise dünya merkezli bir evren anlayışını savunuyordu ve Kopernik teorisini dine aykırı buluyordu. 1614’te ilk mahkemesinde görüşlerini yayması ve öğretmesi yasaklanmış, 1632’de yazdığı bir kitap nedeniyle yargılanması sonucu ömür boyu ev hapsine mahkûm edilmiştir. Bu olaylar nedeniyle Galileo tarihte bilim ve din çatışmasının bir sembolü haline gelmiştir.

⁵ Sir James Jeans, *Esrarlı Kainat*; Çeviren: Ord. Prof. Salih Murad Uzdilek (İTÜ Fizik Profesörü), Mili Eğitim Basımevi, Ankara 1947.

Diyanet yayınları arasında Mustafa Rahmi Balaban⁶ tarafından tercüme edilmiş, makaleleri ihtiva eden “*İlim, Ahlâk, İman*”⁷ diye bir kitap vardır. O da çocukluğumdan beri severek okuduğum bir kitap... Orada bazı makaleler, ilim adamlarının Allah’ın varlığına inanmalarını gerektiren müşahedelerini anlatır.

⁶ Mustafa Rahmi Balaban (1888-1953): Eğitimci ve yazar. Bergama’ya bağlı Balaban köyünde doğdu. Bergama Rüşdiyesi’nde okurken aynı zamanda buradaki medresede din öğrenim gördü. 1907’de girdiği İstanbul Dârü’l-Muallimîninde öğrenimini sürdürürken, bir yandan da medresede Arapça, Farsça, fıkıh, usûl-i fıkıh ve mantık derslerini takip etti. Bu arada dönemin İstanbul müftüsü Fehmi Efendi’den mantık ve Arap edebiyatı okudu.

1910’da Dârümuallimîn’den mezun olduktan sonra Üsküp ve Adana’da öğretmenlik ve müdürlük yaptı. Çalışmalarını takdirle karşılayan Maarif Nezâreti kendisini Avrupa talebe müfettişliğine tayin etti. İsviçre’nin Cenevre şehrinde bir yandan bu resmî görevini sürdürürken, bir yandan da buradaki J. J. Rousseau Enstitüsü’nde felsefe, psikoloji, pedagoji ve sosyoloji derslerine devam etti. Psikoloji profesörü Edouard Claparede onu yanına asistan aldı. Cenevre’de ayrıca, Türkiye’deyken öğrendiği Arapça, Farsça ve Fransızca’ya ilâveten İngilizce ve Almanca da öğrendi.

Cenevre dönüşünden sonra 1923’te Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Encümeni üyeliğine getirildi. 1924-1953 yılları arasında muhtelif okullarda öğretmenlik yaptı. 1953 yılında emekliye ayrıldı. Aynı yıl 19 Temmuz günü İstanbul’da vefat etti. Cenazesi İzmir’e defnedildi.

Mustafa Rahmi Balaban, öğretmen yetiştirilmesine katkıda bulunmak maksadıyla psikoloji, pedagoji, felsefe, ahlâk, Türk dili, çocuk edebiyatı, medeniyet ve kültür tarihi gibi alanlarda telif ve tercüme seksen kadar eser yazmış ve bunların altmıştan fazlası yayımlanmıştır. Yazı faaliyetlerini ölümüne kadar sürdürmüş, son çalışmalarından olan Kur’ân-ı Kerîm’in tercüme ve tefsirini 27. cüze kadar getirebilmişse de tamamlamaya ömrü yetmemiştir.

⁷ *Son Asrın İlim ve Fen Adamlarına Göre İlim, Ahlâk, İman*: Mustafa Rahmi Balaban’ın en tanınmış eseridir. Ahmed Hamdi Akseki’nin yazdığı bir mukaddimeden sonra, iman ve ahlâk problemlerinin ilmî açıklama, yorum ve değerlendirmesini yapan Th. Flournoy, W. James, A. Carrel, A. Toynbee, A. Einstein gibi Batılı on dokuz bilgin ve düşünür ile Mazhar Osman, A. Hamdi Akseki, Ferit Kam ve M. Hamdi Yazır’a ait makalelerden oluşur. Balaban bu görüşler arasına yer yer İslâmî telakkiyi ve kendi görüşlerini de serpiştirmiştir. Eser Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilki 1950’de olmak üzere birçok defa basılmıştır.

İnsan çevresini insaflı bir şekilde incelerse, Allah'ın kudretini görür, icraatını görür. Allah'ın neler yarattığını, nasıl yarattığını, nasıl hikmetle yarattığını ibretle seyreder. Yâni Allah-u Teâlâ Hazretleri, bu şaşkınlığın, zavallıların...

Tabiat diyorsun, tabiat ne?.. Yâni taş mı, ağaç mı, su mu, nedir tabiat?.. Bunların hepsinin bir araya gelmiş şekli. Bunların her birisi, birbirinden ayrı şey... Sen bunu nasıl... Yâni bir manzara demek gibi bir şey olur tabiat, tek bir şahsiyete sahip değil ki, ona sen yaratıcılık vasfı uygun görüyorsun da; “Tabiat ana şöyle yarattı, böyle yarattı...” diyorsun.

Münkirâne sözlerden birisi “Allah baba” demek, birisi de “Tabiat ana” demek... “Ne ana, ne baba; öyle şey olur mu?.. Yâni sen hizaya gelip de, doğru düzgün aklını başına toplayıp da, ilim adamlarının dediği gibi, ‘Yüce Yaratıcı’ desene!.. Yâni ile onu dememek için çeşit çeşit yalan yanlış sözler kullanıyorsun, ağzını kirletiyorsun, aklını kirletiyorsun, kalbini kirletiyorsun da, ilmî olmayan bir şey söylemiş oluyorsun!” dememiz lâzım bu gibi insanlara...

Allah-u Teâlâ Hazretleri hayat sahibidir, yaradandır, irade sahibidir, Esmâ-i Hüsnâ sahibidir ve kulları dua etti mi duasına icabet eder. İşte bizi Allah'ın varlığına sımsıkı sarıldırın, tutunduran, bizim gönlümüzü şen eden tarafı da, imanımızı sapasağlam, çelik gibi, kale gibi yapan tarafı da işin budur. Dua ediyoruz, duamıza karşılık veriyor Allah-u Teâlâ Hazretleri... İstedliğini aynen veriyor.

“—Nasıl veriyor?..”

Ben imtihana gidiyorum, okulda öğrenciyim. Öğrencilik yıllarımda başımdan geçmiş hadiseler, çok defalar olduğu için tesadüfle de izah edilemez. Zâten kâinatta tesadüf diye bir şey yoktur diyorlar. Çünkü kâinâtı yöneten işi tesâdüfe bırakır mı?.. Her şeyin hikmeti var, tevâfuklar var. Çok çalışmadım, heyecanlıyım. Kitabın bazı yerlerini iyi biliyorum, bazı tarafların iyi bilemiyorum. “Şurası gelsin, şurası gelsin, şurası gelsin...” diye kendi kendime dua ediyorum. İmtihana giriyorum, hoca: “Anlat bakalım!” diye, benim o düşündüğüm üç tane soruyu soruyor bana. Yâni, “Şunlar gelse...” dediğim üç soru bana geliyor. Nasıl oluyor bu?.. Allah duamı kabul ediyor, imtihanı yapan öğretmene bunları sordurtuyor.

İşte Allah’ın Hay sıfatının, hayatının bizim tarafımızdan görülen, anlaşılan, icraatı. Yâni dua ediyoruz, duamıza icâbet ediyor. Ne kadar güzel, ne kadar hoş bir şey!.. Bu sadece bana mahsus bir şey mi?.. Hayır! Sorun, nice öğrencinin başından geçmiştir. Nice dinleyici kardeşimizin başından geçmiştir:

“—Evet, ben hakikaten bir seferinde şöyle dua etmişim de, şıp diye istediğim gibi oldu. Öyle olması da çok şaşılacak bir hadisedir. Bu enteresan, şaşılacak hadiseyi size anlatayım.” diye, nice tatlı hatıralarını herkes anlatır.

Evet, Aziz ve Celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri, Rahîm’dir; bir... Hay’dır; iki... Çok merhametlidir, hayat sahibidir. Kör

tabiat, kör kuvvet filân değildir. Kâinat kendi kendine olmamıştır. Hiç bir şey kendi kendine olmaz. İlme aykırı... Her olayın sebebi vardır, müsebbibi vardır. İllet-i ûlâ ve sebab-i a'lâ, müsebbip Allah-u Teâlâ Hazretleri'dir. Yoksa, kâinâtı ilmen ve felsefe yönünden izah bile edemezsiniz. Varlığın nasıl var olduğu çıkmaza girer, bunu kabul etmezse insan... Onun için, insanın şaşkın sözleri bırakması lâzım!

Zâten gerçek alimler bırakmıştır. Gerçek alimler, bizim söylediğimiz sözleri söylüyorlar. İşte yarım olanlar veya problemi olanlar, sıkıntısı olanlar, derdi olanlar; hayatını incelediğiniz zaman beğenmeyeceğiniz insanlar, kendi hayatında yediği darbelerden, etrafındaki insanlardan gördüğü kötülüklerden, böyle ters duygulara düşmüş insanlar böyle yapıyorlar.

Komünizme gelince, o da bir siyasî, ideolojik bir akım. Orada da insanları zorla bir yere yönlendirmek var. İnançlar kendi karşılıklarına çıktığı için, onlar da inançla mücadele ediyorlar. Her inancın her şeyine karşı çıkıyorlar... O da çöktü, onun da tutmadığı görüldü.

Evet, Aziz ve Celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri çok merhametlidir, hayat sahibidir ve (*kerîmün*) kerem sahibidir. *Kerîm* ne demek?.. Soylu demek. Kerim, insanlar için de kullanılan bir sıfat. Kerem sahibi, yâni asaletli, asil halli, asil huylu, bir de asil soylu... Yâni soyunda da necâbet var, kendi ahlâkında da necâbet, güzellik var. Soyu da beğenilen bir soy, ahlâkı da beğenilen bir ahlâk. Davranışları, hareketleri,

insanlara muameleleri de güzel... İşte böyle insana *kerîm* derler; kerem sıfatına sahip... Arapların çok sevdiği kelimelerden birisidir *kerîm* kelimesi.

Allah-u Teâlâ Hazretleri kerimdir. Yine başka ifadelerle biliyoruz, *Ekremü'l-ekremîn*'dir. Yâni, kullarına da bu kerem sıfatından vermiş ama, kerimlerin en kerimidir, kerem sahiplerinin en kerem sahibidir Allah-u Teâlâ Hazretleri...

Kerîm sözünü duyduğumuz zaman tabii bağış, ikram, cömertliği de anlıyoruz. Allah-u Teâlâ Hazretleri merhametlidir, hayat sahibidir, çok cömerttir mânâsını anlıyoruz. *Ekremü'l-ekremîn*'dir.

c. Allah-u Teâlâ'nın Kulundan Utanması

(*Yestahyî*) “Utanır Allah-u Teâlâ Hazretleri...” Tabii utanma duygusu hanımlarda, çocuklarda mâsum, güzel, yerine göre süs ve zinet sayılacak bir duygudur. Hanımın utanması güzeldir. Utanmazlık da kötü bir sıfattır. Adam utanmıyor, veya kadın utanmaz bir kadın, veya çocuk şımarık, haylaz, terbiyesiz, utanmaz bir çocuk... Bir kimseye kızdığımız zaman, utanmaz bir hareketi gördüğümüz zaman, “Utanmaz!” deriz. Yâni, o da bir hakaret olarak kullanılır. Utanmak güzel bir duygudur. Allah-u Teâlâ Hazretleri utanıyor, utandığını beyan ediyor.

Tabii, kelimeyi anlatmak için Peygamber Efendimiz bizim bildiğimiz kelimelerle, bizim bildiğimiz duygularla anlatacak. Yâni insanlar arasındaki anlaşma aracı, vasıtası lisan,

kelimeler. O kelimeleri kullanarak anlatacak ama, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hiçbir sıfatı, insanların sıfatına benzemez. Hiçbir hâli, huyu insanlarınkine benzemez. Neden?.. *Muhâlefetün li'l- havâdis*; ilm-i kelâmda ulûhiyetinin sıfatları mahlûkatından başkadır, Allah-u Teâlâ Hazretleri yaratıklar gibi değildir. Yaratıklardan başkadır. Tektir. Onun başkalığını, yüceliğini, niteliğini idrak mümkün değildir. Çünkü misal veremezsiniz. “Şunun gibi” diyemezsiniz.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

(الشورى: ١١)

(*Leyse kemislihî şey'ün*) [Onun benzeri hiç bir şey yoktur.] (Şûrâ, 42/11) Onun gibi bir şey yok ki, şuna benziyor diye anlatayım.

“—Peki, Allah nasıl tanınır o zaman?.. Yâni benzeri, eşi olmayan, şunun gibi denilemeyen Cenâb-ı Hak, bizim yaradığımız Allah-u Teâlâ Hazretleri nasıl tanınır?”

En basit şekliyle tanınması; icraatıyla, muamelesiyle, yaratmasıyla, bize ikramlarıyla biz tanırız. Yâni çevremize ibretle, dikkatle baktığımız zaman, kıssalardan hisse çıkarttığımız zaman, olaylardan ibret aldığımız zaman, olayları dikkatle incelediğimiz zaman, her şeyi olduran Allah olduğu için, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni tanırız. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hayat sahibi olduğunu görürüz, irade sahibi olduğunu görürüz, tekvin sahibi, yaratma sahibi olduğunu görürüz. *Erhamü'r-râhimîn* olduğunu görürüz, *Ekremü'l-ekremîn*

olduğunu görürüz. Zâtını bilemeyiz amma, sıfatlarını biliriz bildirdiği kadarıyla...

Bir de, Allah-u Teâlâ Hazretleri kulunu sevdi mi, o kendisi sonsuz kudretiyle kuluna kendisini bildirir, gönlüne tecelli eder. O Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni öteki insanlardan daha tatlı, daha hoş, daha derinden, daha heyecanlı, daha böyle tariflere sığmayacak güzellikte bilir, arif kimse olur. Arif diyoruz ona, ma'rifetullahı sahip insan diyoruz. Allah bildiriyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni kuluna yine kendisi, Allah bildirir. Eğer kul Allah'ın yolunda yürürse, edebli kul olursa, gönlünün, gözünün, mâneviyatının, basiretinin perdelerini kaldırır. "Ref olur yetmiş bin hicâb; zulmetten, nurdan perdeler kalkar, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin cemâlini müşahede eder." demiş şairler. Arif şairler, güzel güzel anlatmışlar bu gibi şeyleri.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi ma'rifetullahı nâil olan ârif, kâmil kullarından eylesin...

Evet, Allah-u Teâlâ Hazretleri utanır. Demek ki, bir hanımın utandığı gibi, bir çocuğun utandığı, bir yanlış iş yapmak isteğinde olan insanın, onu yaparsa utanacağı gibi utanır. Kimden utanır Allah-u Teâlâ Hazretleri?.. (*Min abdihî*) "Kulundan utanır..."

Tabii, şaşırtıcı bir şey... Peygamber SAS Efendimiz terbiyecilerin en yükseği olduğu için, anlatırken de kullarına Allah'ı sevdirmesi, tabii çok büyük bir sıfattır. Zâten meşâyih-i kirâmın, evliyâullahın, mürşid-i kâmillerin de vazifesi,

kullara Allah'ı tanıtıp sevdirmektir, kulları aşık yapmaktır, bir vazifesi odur. Tabii mürşidlerin şâhı olan, şâh-ı velâyet olan, şâh-ı risâlet olan, seyyidü'l-evvelîn ve'l-âhirîn olan Peygamber Efendimiz, ümmetine peygamber olarak Rabbimizi anlatırken, böyle güzel tasvirlerle, güzel manzaralar gözümüzün önüne sererek anlatıyor. “Kulundan Allah utanır.” Tabii, çok şaşırtıcı bir şey... O alemlerin Rabbi... “Yâ Rabbi, sen âlemleri yaratansın, kulları da yaratansın, sen kulundan nasıl utanırsın?..” diye insan bir hayrete düşüyor. Bir hayranlığa düşüyor, ağzı açık kalıyor, şaşırıyor: “Allah Allah!” diye hayretinden tesbih çekiyor, “*Sübhàna'llàh!*” diyor... *Sübhàna'llàh* diyoruz biz de. Kulundan utanıyor, *sübhàna'llàh*, Allah Allah!..

Neden utanırmış, Peygamber Efendimiz anlatıyor: Kulu elini kaldırsın da, ‘Yâ Rabbi!’ desin, dua etsin de; o ellerine Allah bir hayır koymasın... Mümkün mü?.. Ondan utanıyor Allah... Hayır koymamaktan utanıyor, yani koyuyor. Koymazsa utanacak. Yâni mutlaka, Allah-u Teâlâ Hazretleri dua edenin duasına karşılık verir, eline hayır doldurur, kucağını doldurur, gönlünü doldurur, gözünü doldurur, dünyasını ahiretini hayırlarla doldurur... Hayra mazhar eder.

d. Tasavvuf ve İrade Eğitimi

Sevgili dinleyiciler! Ne kadar güzel bir hadis-i şerif! Yâni, insanı sabah sabah, cuma sabahı ne kadar mutlu eden bir müjde!.. Peygamber

SAS Efendimiz Hazretleri'nden, ne kadar tatlı bir sahne gözümüzün önüne seriliyor. Rabbimiz bizden utanıyor. Elimizi kaldırdığımız zaman bize bir şey vermemekten, dileğimizi yerine getirmemekten, duamızı kabul etmemekten, bizi hayra mazhar etmemekten Rabbimiz utanıyor diye, utanma kelimesiyle bildiriyor.

Tabii bu utanma da, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne mahsus bir hal, sıfat... Onu bizim anlamamız mümkün değil ama, anlayabildiğimiz kadar... Çünkü Rabbimiz Ekremü'l-ekremîn, cömertlerin cömerdi. Bizim yüzümüz ne kadar kara olsa bile, suçumuz ne kadar çok olsa da, gene dergâhına yöneldik mi, elimizi açtık mı, boynumuzu büktük mü, gözlerimizden yaşlar damlatmaya başladık mı; Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin merhameti, acıması cûşa geliyor... Hayy u Kayyum olduğu için, Ekremü'l- ekremîn ve Erhamü'r-râhimîn olduğu için, "Kulum, pekiyi, hadi bakalım istediğini veriyorum, seni muradına erdiriyorum!" diye lütfediyor, ihsan ediyor, veriyor. Duaları kabul ediyor.

Duaları kabul etmek nasıl söyleniyor Arapça'da: Allah-u Teâlâ Hazretleri *mücîbü'd-deavât*'tır, duaları kabul edicidir, dualara icâbet edicidir.

Evet, aziz ve muhterem kardeşlerim! Kul çok suçlu olabilir. Çok günahkâr olabilir. Hayatında şeytana uymuştur, nefesine uymuştur. Söyleyemeyeceği, yüzünü kızartacak, kalbini böyle kemiren, içini kemiren, kendisini huzursuz eden çok ayıp, günah işler yapmış olabilir.

"—Olabilir mi?.." Olabilir. "—Neden?.."

Kuldur. İşte bir iradesi var ama, bu iradesini her zaman tam kullanamıyor. Bazen şaşırıyor, ayağı kayıyor, şeytana uyuyor veya nefesine mağlup düşüyor, hatalı bir şeyler yapıyor. E şimdi ne yapacak?.. Yaptı hatayı, hadi bakalım!

Günahlar tatlı tatlı işlenir. Muhterem dinleyiciler, sevgili Akra dinleyicileri, değerli kardeşlerim! Günahlar işlenirken şeytan, nefis zevk alır. Günahlar tatlı tatlı işlenir, keyifli keyifli işlenir. Ama arkasından cezası, belâsı, sıkıntısı, pişmanlığı acı olarak gelir. Yâni bir yaranın tatlı tatlı kaşınması gibi, kaşındığın zaman da kanayıp daha beter olması gibidir bu. Günahlar tatlı gibi görünüyor. Ondan işleniyor zâten... Tatlı geldiğinden insan günahı işliyor.

“—Neden yaptın edepsizliği, gel bakalım buraya utanmaz, edepsiz, yaramaz, iradesiz! Niye yaptın bunu?..”

“—İşte hık mık, yâni biraz tatlı geldi.”

Tabii tatlı gibi geliyor ilk başta yaparken. Bu tatlandırma nedir?.. Sun'î bir tatlandırmadır, zehirin tadı gibidir.

Güneşin altında bile insan fazla kaldığı zaman, zararlı oluyor. Meselâ Avustralya'da ziyaretimizde, orada çok gördük, levhalar var deniz kenarlarında:

“—Aman bu denizin kenarındayız diye, kumların üstündeyiz diye, güneşte fazla kalmayın!” diyor.

Avustralya'da çok cilt kanseri insan var. Neden?.. Orada güneşte fazla kalınca, cilt kanseri oluyor.

Cildini kanser yapıyor, hasta yapıyor yâni. Yâni tatlı gibi görünüyor bir şey, arkasından cilt hastalığı da tatlı bir şey değil. Kanser tabii çok korkunç, ismi bile insana ürküntü veren bir hastalık... Demek ki, bir şeyin yapılışında tatlı gibi gelmesi bizi aldatmamalı, işin sonuna bakmalıyız. Sonu kötü olan bir şey, tatlı gibi gelse bile yapmamalıyız. Sonu iyi olan bir şeyi yapmalıyız, âkıbetine bakmalıyız.

Tabii, bu ne istiyor sevgili dinleyiciler?.. Evet, öyle yapalım, tamam, ama ne istiyor bu?.. İrâde istiyor. Yâni arabanın freninin olması lâzım!.. Arabanın gitmesi lâzım geliyor. Tamam, onun için gaz pedalı var; basıyorsunuz gaza; “Gaza bastı, gidiyor şoför” diyoruz, “Bas gaza!” diyoruz, “Haydi!” diyoruz. Neşemiz yerindeyse, şoför arkadaşımıza, “Gazla bakalım!” diyoruz, “Bas gaza!” diyoruz. Vızz!.. Gaza basıyor, gidiyor. Tamam bu da lâzım, gazlamak da lâzım! Çünkü, bir yerden bir yere gidecek araba... Ama fren de lâzım!.. Niye fren lâzım, gazlamak lâzım gelirken?.. Çünkü icab eder, durmak lâzım gelir. Durmak için fren lâzım!..

İşte insanların da yaşamında iradesi olması lâzım, freni olması lâzım! Tatlı gibi görünse de bir şey, sonu acı olacağını anladığı zaman, mânevî frenine basması lâzım!.. Yâni iradesini kullanması lâzım, o günahı, o yanlış işi yapmaması lâzım, onu bırakması lâzım!..

Bu nasıl olacak?.. Evet, insanın freni olması çok lüzumlu bir şey... İnsan makinesinin freni mutlaka olmalı!.. Nasıl olacak bu?..

Bu tasavvufufla olur, dinimizin emirlerini tutmakla olur. Tasavvuf irade eđitimidir. Tasavvuf oldu mu, dervif olur, iradesi kuvvetli insan olur.

Ŗimdi tabii derviŖliđi filân kim bilecek, nereden bilecek? İŖte ancak Japonlar bir film çeviriyor da kung-fu filan diye, millet onu seyrediyor:

“—Allah Allah!.. Bu eğitim görmüŖ budist mabesinde. Bak iradesi ne kadar kuvvetli! Hiç kızmıyor, sabrediyor, sabrediyor...” diyor.

Tabii irade eğitimi, dînî eğitim gördü mü insan, kızılacak yerde kızmaz. Çünkü kızgınlıkla, öfkeyle kalkan zararlar oturur. Kızmanın bir faydası yok... Aklını kullanarak hareket edecek. İŖte o kendisini tutabilme dînî bir eğitimledir.

“—Nasıl olur?..”

Oruçla olur, namazla olur, ma’rifetullahla olur. Allah’ın dini insan güzel uyguladığı zaman, haramlardan kendisini çekiyor. Allah’ın rızasını kazanmaya olan sevgisinden, aşkından, meylinden dolayı günahları iŖlemiyor. Cehennem korkusundan günahı iŖlemiyor. Zâten oruç tutarak, ibadetleri yaparak, uygulamalarla, yapa yapa, iradesi kuvvetlenmiŖ oluyor. Uyku tatlı olsa bile, kalkıp namazını kılabilir. Namaz meŖakkatli olsa bile, namazını kılıyor. Cihad zor olsa bile, cihada gidiyor, seve seve canını veriyor... Din, irade terbiyesi, nefis terbiyesiyle ayakta duruyor. Din olmayınca, nefis terbiyesi olmayınca, bu eğitim olmayınca; bu sefer frensiz oluyor, sağa sola çarpıyor, büyük zararlar meydana getiriyor.

Bazıları tanker gibi, yanıcı madde dolu gibi oluyor; çarptığı zaman, çarptığı yerde de büyük yangınlar meydana getiriyor. Çok büyük zararlar meydana getiriyor. Yâni, içi yanıcı madde dolu olan insanlar, frensiz olarak bir şey yaptığı zaman, tanker gibi büyük çapta zararlar meydana geliyor. Denizde tankerlerin yangınları şehirleri tehdit ettiği gibi, bazı insanlar bir ümmeti, bir milleti, bir devleti tehdit edebiliyor. İçi kötü oldu mu, freni olmadı mı...

Bu eğitimin olması lâzım! Ama yine de küçüklü, büyüklü hatalar yapılabilir. Hatalardan moralinin –ay moral demeyecektik, çünkü yabancı kelime kullanmıyoruz– maneâyatının bozulmaması lâzım bir insanın. Nasıl olması lâzım?.. Rabbimizin Erhamü'r-râhimîn olduğunu düşünüp, boynunu büküp: “Yâ Rabbi, ben bu sefer beceremedim bu işi. hata işledim, beni affet yâ Rabbi!..” diye elini açıp dua etmesi lâzım!

Bir günah insana haddini bildirir, mütevazi bir insan yaparsa, onun da bir çeşit faydası var. Yâni o zararlı bir şey, günah ama; hiç olmazsa adam bu sefer haddini bildi, hiçliğini bildi, boynunu büktü. Mütekebbir insan değil, mütevazi insan haline geliyor. İşte bu da bir fazilet... Bu da güzel bir şey...

Zâten onun için, Allah-u Teâlâ Hazretleri kullar hiçliğini, kusurlarını, hatalarını bilsinler, böbürlenmesinler, “Ben söyleyim, ben böyleyim!” demesinler diye, onları günaha bulaştırıyor.

Hikmeti o... Müslümanın arada günah işlemesinin sebebi o. Kibri kırılınsın, kendisinde bir şey, varlık var sanmasın, ücuba düşmesin, kendini beğenmiş bir tahammül edinmez insan olmasın diye hatalar yaptırtıyor Allah... Böylece haddini biliyor, “Ben kusurluyum!” diye mütevâzi kenarda oturuyor insan...

Tevâzu da güzel... Tevâzu oldu mu, iyi oluyor insan, geçimli oluyor. Mütevâzi insanı da Allah yükseltiyor.

Evet, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri! Müjdeler olsun size ki, Allah’a el açıp dua ettiğinizde, Allah elinizi boş döndürmez; avuçlarınızı, kucaklarınızı hayırla doldurur. Mevlâmızın keremi sonsuzdur. Rabbimiz Ekremü’l-ekremîn’dir, Erhamü’r-râhimîn’dir, merhametlidir; hem de hayat sahibidir. Yâni, sen bir şey istediğinde, istediğine karşılık verir, karşılıksız kalmaz. Düz bir duvara söylemiş gibi olmazsın yâni. Bil ki Rabbin seni dinliyor, içini, dışını biliyor. Hatanı bil, cürmünü mu’terif ol, taate mağrur olma, hatana, günahına tevbe et, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin yolunda yürü, daha iyi insan olmaya çalış! Hatanı telâfi et!.. “Kusurumu anladım, bir daha bu kusuru işlemeyeceğim!” de, daha iyi bir insan olmaya gayret et!

Tevbe insanı ne yapar?.. Azmini kuvvetlendirir. “Tamam, bu sefer bu kusuru işlemiş bulundum ama, tevbe, bundan sonra işlemeyeceğim yâ Rabbi!” der. Daha iyi insan olmaya bir adım oluyor, güzel bir şey.

Onun için, ey günah işleyenler! Günahlarınızdan dolayı ümitsizliğe düşmeyin!.. Ey, kendisi, mâneviyatı böyle yıpranmış olanlar! Yaptığınız kötü işlerden, kötülüklerden dolayı, bu mâneviyat bozukluğuna düşmeyin!.. El açın, Allah'tan hâlis, muhlis duygularla tertemiz duygularla affınızı, mağfiretinizi isteyin!.. İdealinizi isteyin, arzularınızı isteyin; aklınızda, kalbinizde beslediğinizi güzel mefkûrelerinizi, istikbâle ait temennilerinizi dileyin Allah'tan...

Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyi veriyor. Ekremü'l-ekremîn, yâni cömertler cömerti... Erhamü'r-râhimîn, çok merhametli, merhametlilerin en merhametlisi...

Tabii, iyi bir kâmil müslüman, duada kendisi için de ister, başka müslümanlar için de ister. Başkalarını da duadan unutmayın!.. Ben kardeşinizi de duadan unutmayın, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

05. 07. 1996 - AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

